



**Хлібкевич Сергій**

**Кметь Аліна**

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-0866-6021>

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-2004-7303>

# РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

**А** Подано загальну характеристику, кількісний і якісний аналіз результатів експериментального дослідження з формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури та статистично визначено достовірність сформульованої гіпотези. Проведений якісний аналіз ефективності впровадження структурно-функціональної моделі й інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури зумовив комплексний кількісний аналіз даних дослідження. Сформованість дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури оцінено за ціннісно-мотиваційним, когнітивно-методичним, інформаційно-комунікативним і професійно-рефлексивним критеріями та високим, середнім і низьким рівнями. Доведено експериментально, що показники контрольної й експериментальної груп на вихідному зрізі суттєво не відрізняються. Констатовано відсутність істотних змін у показниках контрольної групи до та після експерименту, що було наслідком упровадження традиційних методик підготовки. Суттєві зміни спостерігаються в динаміці показників експериментальної групи до та після впровадження розробленої структурно-функціональної моделі й інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

**Ключові слова:** професійна підготовка; майбутній учитель фізичної культури; професійна компетентність; компетентнісний підхід; дослідницька компетентність

**Постановка проблеми.** Проблема формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури стосується провідних тенденцій оновлення змісту і форм підготовки фахівців і спрямована на удосконалення їх загальної професійно-педагогічної компетентності у процесі професійної підготовки. Її актуальність не викликає сумніву, оскільки використання результатів таких наукових пошуків може сприяти реформуванню вітчизняної системи професійної освіти, дозволить уникнути подальших прорахунків та усунути існуючі недоліки.

Зазначимо, що актуальність цієї проблеми для України обумовлена важливими чинниками, серед яких є постійне погіршення стану здоров'я молоді. Так, унаслідок соціально-політичних, демографічних змін і глобальної екологічної кризи в Україні зростає кількість дітей, які страждають психічними і фізичними хворобами. На молодший шкільний вік припадає всього 10–12 % здорових дітей, на середній – 8–10 %, на старший – 5–8 %. Майже половина дітей шестирічного віку в Україні наприкінці робочого дня відчувають перевтому. З кожним роком ці показники погіршуються на 3–5 %. При цьому невпинно зростають нервово-психічні, соматичні захворювання та вроджені аномалії. Окрім того, вступаючи до школи, близько 90 % дітей мають ті чи інші відхилення у стані здоров'я, а 10 % загальної кількості дітей шкільного віку мають певну затримку психічного розвитку. Усе це в комплексі підкреслює актуальність підготовки вчителя фізичної культури, здатного бути дослідником, володіти навичками діагностики і прогнозування.

**Аналіз попередніх досліджень.** Проблема формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців фізичної

культури була предметом дослідження В. Сотник; О. Бикової, О. Біди, О. Єгорової, М. Золочевської, О. Корносенко, А. Кузьмінського, Г. Лохонової, О. Смірної, П. Хоменка та ін.

На актуальність дослідження вказує й те, що, незважаючи на значне посилення уваги вчених до проблеми компетентнісного підходу, проблема пошуку шляхів щодо забезпечення єдності теоретичних знань із практикою навчально-тренувальної, методичної й самоосвітньої діяльності фахівців і, в першу чергу майбутніх учителів фізичної культури, не має всебічного відображення в науково-педагогічній та методичній літературі. Доводиться констатувати, що викладачі відчувають суттєві труднощі як на загальнотеоретичному, так і методичному рівнях формування дослідницької компетентності.

**Мета статті:** проаналізувати результати експериментальної роботи з формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти.

**Викладення основного матеріалу.** Експериментальну роботу проведено в природних умовах освітнього процесу на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Донецького державного інституту здоров'я, фізичного виховання і спорту при Національному університеті фізичного виховання і спорту України, Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний

науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» протягом 2016–2019 рр. До складу експериментальної та контрольної груп входили відповідно 182 і 168 студентів – майбутніх учителів фізичної культури.

Структура експериментального дослідження містила три послідовних періоди: I період – констатувальний (вивчення проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; виявлення стану сформованості дослідницької компетентності на основі аналізу освітньо-професійної програми, проекту стандарту вищої освіти) – 2016 р.; II – пошуковий (обґрунтування комплексу наукових підходів до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури та формулювання робочого тлумачення поняття «дослідницька компетентність майбутнього вчителя фізичної культури»; обґрунтування моделі формування дослідницької компетентності майбутнього учителя та розроблення інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін; визначення показників, критеріїв і рівнів сформованості дослідницької компетентності – 2017–2018 рр.; III – формувальний (виявлення динаміки показників сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури) – 2018–2019 рр.

Спроектвана нами модель містить концептуально-цільовий, операційно-діяльнісний і контроль-коригуючий блоки. Виділені блоки взаємопов'язані, кожен з них впливає на наступний через розв'язання властивих йому завдань, які визначають зміст наступного, тобто, взаємозв'язок між ними здійснюється на змістовому і функціональному рівнях, що дозволяє реалізувати функцію всієї моделі – розвиток дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Важливим етапом доведення ефективності розробленої моделі та методики є визначення релевантності та якості критеріїв, за якими оцінюється дослідницька компетентність майбутніх учителів фізичної культури. Релевантність передбачає вибір таких об'єктивних критеріїв, які відображають і репрезентують зміст дослідницької компетентності та динаміку її розвитку за визначеними показниками і рівнями сформованості (П. Хоменко, 2014) [2].

Нами раніше визначено, що методика формування дослідницької компетентності майбутнього учителя фізичної культури передбачає певну послідовність наступних ета-

пів: початковий (мотиваційно-аналітичний), базовий професійний (організаційно-діяльнісний), професійно-адаптивний. Кожен із зазначених етапів передбачає реалізацію відповідних напрямів педагогічного супроводу процесу формування дослідницької компетентності.

При розробленні методики формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури нами запропоновано інтеграційно-дослідницький комплекс навчальних дисциплін (ІДК), який дозволив на практиці раціонально використовувати інтеграційні зв'язки між предметами як у межах одного циклу, так і між навчальними циклами підготовки учителя фізичної культури.

Ефективність упровадження розробленої моделі та інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін нами оцінено за такими критеріями сформованості дослідницької компетентності: *ціннісно-мотиваційний критерій* – відображає систему цінностей, потреб і мотивів дослідницької діяльності; *когнітивно-методичний* – відображає систему методологічних, професійних, міждисциплінарних наукових знань дослідницької діяльності, передбачає володіння вміннями добирати адекватні меті та завданням методи дослідження й оброблення даних, аналізувати наукові факти, обговорювати та інтерпретувати результати дослідження, впроваджувати їх у практику; *інформаційно-комунікативний* – передбачає володіння методами збирання даних відповідно до гіпотез, створення масивів емпіричних даних, опрацювання різноманітних інформаційних джерел тощо; вміння працювати з респондентами; співпрацювати з колегами у дослідницькій діяльності; *професійно-рефлексивний* – відображає вміння щодо усвідомлення й оцінювання процесу та результату власної дослідницької діяльності; здатність до саморегуляції, саморозвитку та самовдосконалення.

Для оцінки певного критерію дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури пропонуємо застосовувати такі рівні сформованості: низький, середній, високий.

Узагальнені результати впровадження експериментальної методики формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі наведено в *табл. 1*:

Таблиця 1

**Узагальнені результати впровадження експериментальної методики, абсолютні одиниці/кількість осіб**

Рівень	Контрольна група до експерименту		Експериментальна група до експерименту		Контрольна група після експерименту		Експериментальна група після експерименту	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Низький	82	49	87	48	77	46	33	18
Середній	66	39	73	40	69	41	56	31
Високий	20	12	22	12	22	13	93	51
Всього	168	100	182	100	168	100	182	100

Як засвідчують результати дослідження, показники контрольної й експериментальної груп на вихідному зрізі суттєво не відрізняються, відсутність істотних змін відмічаємо також у показниках контрольної групи до та після експерименту, що було наслідком упровадження традиційних методик навчання. У той же час відмічаємо, що суттєві зміни спостерігаються в динаміці показників експериментальної групи до та після впровадження розробленої моделі й інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Як засвідчують результати дослідження, показники контрольної й експериментальної груп на вихідному зрізі суттєво не відрізняються, відсутність істотних змін відмічаємо також у показниках контрольної групи до та після експерименту, що було наслідком упровадження традиційних методик навчання. У той же час відмічаємо, що суттєві зміни спостерігаються в динаміці показників експериментальної групи до та після впровадження розробленої моделі й інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін формування дослідницької компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Так, в експериментальній групі констатовано зменшення кількості студентів, що виявили низький рівень сформованості дослідницької компетентності на 54 особи; на 17 осіб в експериментальній групі зменшилася кількість досліджуваних, які виявили середній рівень компетентності; водночас відбулося збільшення кількості студентів експериментальних груп, що виявили високий (на 71 особу) рівень компетентності.

Отже, впровадження структурно-функціональної моделі й інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дис-

циплін забезпечило майбутнім учителям фізичної культури експериментальної групи можливість вийти на середній і високий рівень сформованості дослідницької компетентності. Достовірність отриманих результатів і правильність сформульованої гіпотези доведено шляхом статистичних розрахунків критерію Крамера-Уелча; емпіричне значення критерію Крамера-Уелча – 0,03, критичне – 1,96, характеристики порівнюваних вибірок збігаються на рівні значущості 0,05 для контрольної та експериментальної груп до експерименту та 0,03 після експерименту, що статистично засвідчує достовірність експериментально отриманих результатів (Д. Новіков, 2004) [1].

**Висновки.** Отже, професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури має вагоме значення для соціальної перспективи виховання здорових поколінь нації, що актуалізує гуманітарну сутність медико-біологічного і професійно-практичного знання. Доведено, що формування дослідницької компетентності можливе лише шляхом побудови ефективної системи інтеграції професійно-практичних наукових знань і впровадження міжпредметної інтеграції в підготовку вчителів фізичної культури. Упровадження структурно-функціональної моделі й інтеграційно-дослідницького комплексу навчальних дисциплін забезпечило майбутнім учителям фізичної культури експериментальної групи можливість вийти на достатній і високий рівень сформованості діагностичної компетентності.

**Подальшого дослідження** потребують проблеми обґрунтування методичних засад упровадження компетентнісного підходу на визначених етапах формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в освітньому процесі закладу вищої освіти.

### 📖 Список використаних джерел

1. Новиков Д. А. Статистические методы в педагогических исследованиях (типовые случаи). Москва : МЗ-Пресс. 2004. 67 с.
2. Хоменко П. В. Теоретичні і методичні основи природничонаукової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури у вищому педагогічному навчальному закладі : дис. ... д-ра пед. наук / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ. 2014. 587 с.

### 📖 References

1. Novikov, D. A. (2004). Statisticheskiye metody v pedagogicheskikh issledovaniyakh (tipovyye sluchai). Moskva: MZ-Press [in Russian].
2. Khomenko, P.V. (2014). Teoretichni i metodychni osnovy pryrodnychonaukovoї pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv fizychnoi kultury u vyshchomu pedahohichnomu navchalnomu zakladi. (D diss.). Nats. akad. ped. nauk Ukrainy, In-t ped. osvity i osvity doroslykh. Kyiv [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції  
авторського оригіналу: 08.10.2019

**Сергей Хлибкевич, Алина Кметь. Результаты экспериментальной работы по формированию исследовательской компетентности будущих учителей физической культуры.**

Представлена общая характеристика, количественный и качественный анализ результатов экспериментального исследования по формированию исследовательской компетентности будущих учителей физической культуры и статистически определены достоверность сформулированной гипотезы. Проведенный качественный анализ эффективности внедрения структурно-функциональной модели и интеграционно-исследовательского комплекса учебных дисциплин формирования исследовательской компетентности будущих учителей физической культуры обусловил комплексный количественный анализ данных исследования. Показатели контрольной и экспериментальной групп на выходном срезе существенно не отличаются. Констатировано отсутствие существенных изменений в показателях контрольной группы до и после эксперимента, что было следствием внедрения традиционных методик подготовки. Существенные изменения наблюдаются в динамике показателей экспериментальной группы до и после внедрения разработанной структурно-функциональной модели и интеграционно-исследовательского комплекса учебных дисциплин формирования исследовательской компетентности будущих учителей физической культуры.

**Ключевые слова:** профессиональная подготовка; будущий учитель физической культуры; профессиональная компетентность; компетентностный подход; исследовательская компетентность

**Serhiy Khlibkevych, Alina Kmet. Results of Experimental Work on the Formation of the Future Teachers of Physical Education' Research Competence.**

**S** The paper presents a general characteristic, quantitative and qualitative analysis of results of the experimental study on the formation of future physical education teachers' (PE) research competence and statistically determines the validity of the hypothesis. It is proved that the problem of finding ways to ensure the marriage of theoretical knowledge and practice of education and training, methodological and self-educational activities of specialists, and first of all future PE teachers, does not have a comprehensive reflection in scientific, pedagogical and methodological literature. The formation of future PE teacher's research competence is graded according to value-motivational, cognitive-methodical, information-communicative and professional-reflexive criteria at high, medium and low levels. The qualitative analysis of effectiveness of implementation of the structural-functional model and the integration-research complex of subjects for the formation of future PE teachers' research competence determinates a comprehensive quantitative analysis of the study data. The results of the control and the experimental groups on the initial section do not differ significantly. It is also stated that there are no significant changes in data of the control group before and after the experiment, which is the result of a traditional training techniques implementation. Significant changes are observed in the dynamics of experimental group's data before and after providing of the developed structural-functional model and integration-research complex of educational subjects for the formation of future PE teachers' research competence.

**Key words:** professional training; future PE teacher; professional competence; research competence; competence-based approach

**Хлібкевич Сергій Борисович**, аспірант кафедри загальної педагогіки і андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

**E-mail:** [hlibkewitch2015@gmail.com](mailto:hlibkewitch2015@gmail.com)

**Кметь Аліна Григорівна**, викладач фізичного виховання Полтавського коледжу харчових технологій Національного університету харчових технологій

**E-mail:** [alina.kmet1@gmail.com](mailto:alina.kmet1@gmail.com)